

STICHTING
MATHEMATISCH CENTRUM
2e BOERHAAVESTRAAT 49
AMSTERDAM

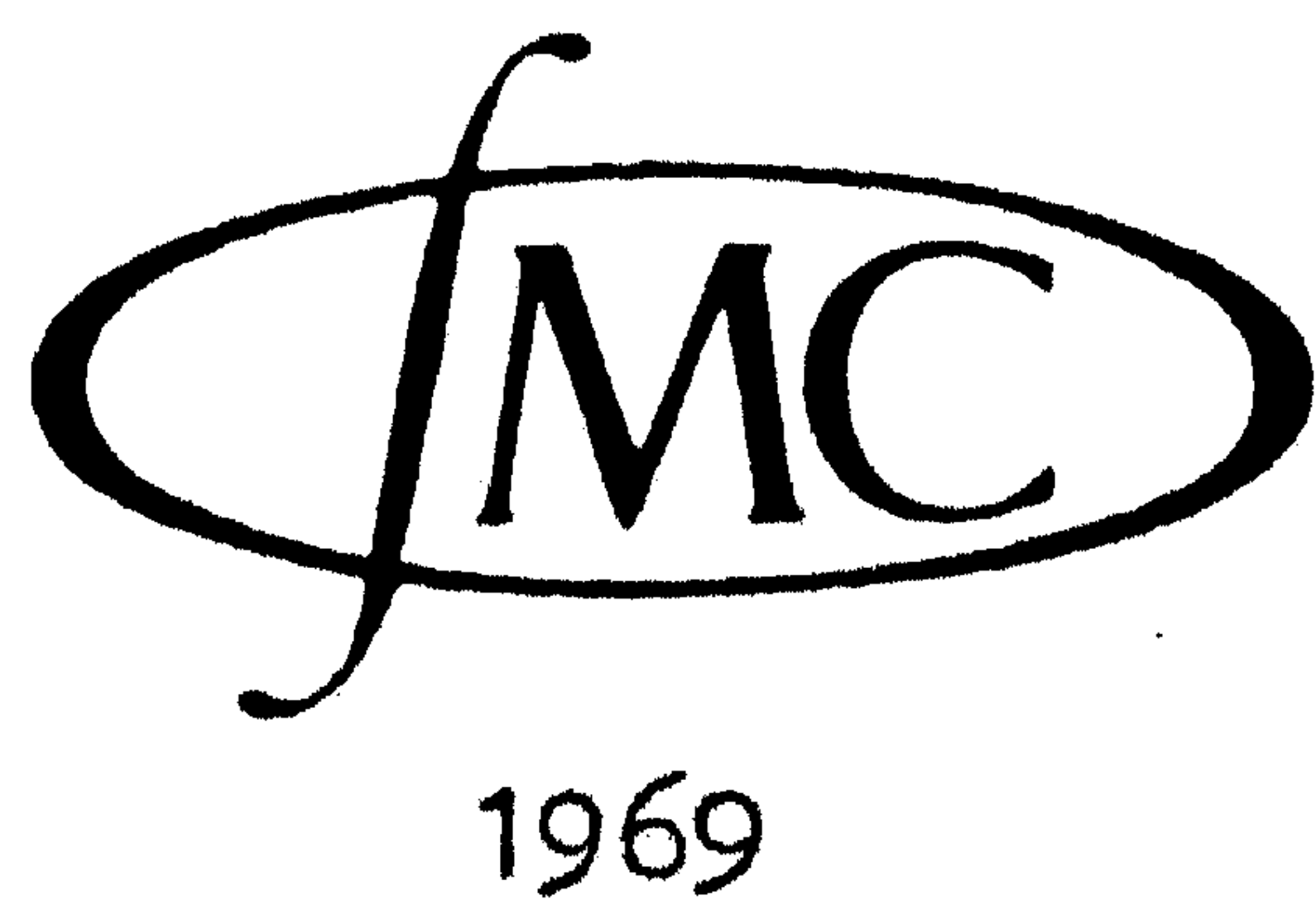
S 409

SP 113

Kans en behendigheid

J. Hemelrijk

Reprinted from
Statistica Neerlandica 23(1969), p 193-202

Kans en behendigheid

door J. HEMELRIJK *

Summary “Skill and chance”.

According to Dutch law games of chance are forbidden. This leads to the exploitation of all kinds of mechanical plays where skill plays a part, but chance too. Opinions differ about the interpretation of the law, which does not give a clear definition of the kind of plays it wants to forbid. It is not even quite clear whether the distinction between games of chance and games of skill is relevant. In this paper, which is a reaction to HAMAKER's paper about the same subject in this issue, the thesis is defended that the distinction is necessary if one does not want the law to imply too much or too little.

1. Inleiding

De vraag of men kansspelen en behendigheidsspelen van elkaar kan onderscheiden is statistisch interessant. Hij komt naar voren bij rechtszaken over roulette-achtige spelen en over speelkasten of speelautomaten van verschillende typen, zoals men die in café's aan kan treffen.

De wet op de kansspelen van 1965 heeft o.a. tot bedoeling dit soort spelen te verbieden en er zou niets aan de hand zijn als er niet telkens exploitanten waren die tussen de mazen van de wet trachten door te glippen. Maar die zijn er wel en dit leidt dan tot rechtszaken, waarbij veelal aan een statisticus als deskundige een vraag wordt voorgelegd, die men populair kan weergeven in de vorm: „Is dit een kansspel of een behendigheidspel”.

HAMAKER (1969), § 4, zegt dat deze formulering niet juist is en dat het genoemde onderscheid **) voor de rechter van geen belang is bij het vaststellen van zijn uitspraak. Hij baseert dit op het feit dat, juridisch gezien, kansspel en behendigheidspel elkaar niet uitsluiten; het onderscheid is daarom z.i. zinloos.

Inderdaad kan een spel, naar gelang van de wijze van spelen, een kansspel en een behendigheidspel zijn. En bij uitgesproken behendigheidsspelen, zoals b.v. tennis en voetbal, speelt het toeval ook nog een grote rol. Dit alles compliceert de zaak aanmerkelijk, maar maakt het onderscheid nog niet juridisch of statistisch zinloos. Het is interessant na te gaan of het onderscheid nodig is en, zo ja, of het ook mogelijk is. Wij zullen daarbij de juridische en statistische aspecten uit elkaar trachten te houden en de volgende vragen bespreken:

- a. Is het statistisch mogelijk een onderscheid tussen kansspelen en behendigheidsspelen te maken.
- b. Achten juristen het nodig of wenselijk dit onderscheid te maken.

Rapport S 409 (SP 113) van de Afdeling Mathematische Statistiek van het Mathematisch Centrum, Amsterdam.

* Universiteit van Amsterdam en Mathematisch Centrum.

** Met „het onderscheid” wordt in dit artikel bedoeld: het onderscheid tussen kansspelen en behendigheidsspelen.

- c. In hoeverre kan een statistisch deskundige behulpzaam zijn bij de rechtspraak over deze kwestie.
- d. Welke gebreken vertoont de huidige wetgeving en is daar een oplossing voor aan te geven.

Uit de antwoorden op deze vragen zal blijken dat de kwestie gecompliceerder is dan men op het eerste gezicht wellicht zou denken en dat de antwoorden niet ondubbelzinnig zijn. Er blijft stof tot nadenken over.

Naast de behandeling van de genoemde vragen vindt men hieronder ook nog verspreid commentaar op een aantal door HAMAKER gemaakte opmerkingen.

2. Statistische aspecten van het onderscheid

Een spel waarvan de uitslag van tevoren vaststaat is nauwelijks een spel te noemen. Het is ook overbodig het te spelen, daar de uitslag toch reeds vaststaat. Alle spelen worden daarom op zodanige wijze ingericht en beoefend, dat de uitslag onzeker is, ook al is de ene keer de onzekerheid groter dan de andere. Maakt men dus een wiskundig model van een spel, dan zal daarin altijd een kanselement gebruikt worden. Dit geldt ook voor sport. Was er daar geen kanselement, dan zou er ook geen toto kunnen zijn. Dit kanselement gaat echter verder dan men gewoonlijk denkt. Iedereen weet dat het toevallig omslaan van het weer een hardrijder op de schaats het kampioenschap kan kosten. Wij weten ook dat een enkel gelukkig schot, of een ongelukje van de tegenstander, een voetbalwedstrijd kan beslissen.

C. REEP en B. BENJAMIN (1968) hebben op grond van uitgebreid waarnemingsmateriaal een wiskundig model opgebouwd voor het spel Association Football, zoals het in de competitie wordt gespeeld. Dit model, dat o.a. op de negatief binomiale verdeling berust, past zeer goed en zij besluiten hun artikel met de volgende passage:

“The observation that there is a stochastic element in the number of goals arising from a particular number of shots in one match (as well as a near-constant proportion over a large series of matches) is easy for a statistician to accept; indeed he would be surprised if it were otherwise. It indicates, of course, that an excess of shots by one team does not mean that, by chance, the other side will not get more goals and thus win the match. All this is so far removed from current soccer beliefs and tactics that general acceptance of the random element has been inhibited (though one of us, C.R., has shown that a succesful style of play can be built upon it). It seems, however, that chance does dominate the game and probably most similar ball games”.

Hun conclusie luidt dus dat het spel grotendeels door het toeval wordt beheerst. Toch is het natuurlijk een uitgesproken behendigheidsspel.

De oplossing van dit dilemma is eenvoudig. Zoals boven reeds opgemerkt moet men een spel niet geïsoleerd beschouwen, maar ook letten op de wijze, waarop het gespeeld wordt. Preciezer gezegd, men moet het spel beschouwen in combinatie met *een populatie van spelers*. Wij zullen dit in de wetsartikelen ook impliciet terugvinden.

De vraag of een spel een kansspel of een behendigheidsspel is heeft alleen zin met betrekking tot een gegeven populatie van spelers. Laten wij om de gedachten te bepalen een twee-personen-spel beschouwen. De spelers noemen wij A en B , remise sluiten wij voor het gemak uit; het spel – bestaande uit eventuele parafernalia en spelregels – noemen wij S en de winstkansen voor A en B geven wij aan met p_A en p_B ($p_A + p_B = 1$). Zijn nu voor een gegeven populatie Π van spelers de waarden van p_A en p_B dezelfde, welk paar spelers we ook uit Π kiezen, dan is S een *echt kansspel* voor de populatie Π . Daarbij behoeven p_A en p_B niet gelijk te zijn; het spel behoeft niet symmetrisch te zijn, al is dat vaak wel het geval. Is S een echt kansspel voor *iedere* Π , dan noemen wij het een echt kansspel zonder meer. Voorbeelden daarvan zijn simpele dobbelspelen, zoals:

- beide spelers werpen met dezelfde dobbelsteen tot één van beide meer ogen gooit dan de ander en de eerstgenoemde heeft dan gewonnen (symmetrisch: $p_A = p_B = \frac{1}{2}$); en
- A en B werpen om de beurt, te beginnen met A , tot één van beide een oneven aantal ogen gooit en daarmee het spel wint (niet symmetrisch, $p_A > p_B$, tenzij men eerst met kans $\frac{1}{2}$ loot wie beginnen mag).

Beschouw nu een sport als tennis, enkelspel. Het kenmerkende van sport is dat er sterke en zwakke spelers zijn – wat bij echte kansspelen niet zo is – en dat de sterken systematisch van de zwakken winnen: $p_A \neq p_B$ en deze kansen hangen sterk van de spelers af. Voor de populatie van alle competitie-spelers in Nederland is tennis dus duidelijk geen echt kansspel, maar een uitgesproken behendigheidsspel. Maar daardoor verdwijnt het kanselement en daarmee de spanning te veel, tenminste als men er niets aan doet. Daarom verdeelt men de populatie in deelpopulaties, bestaande uit spelers van ongeveer gelijke sterkte, de competitie-klassen. In deze deelpopulaties is het kanselement weer veel sterker, de verschillen tussen p_A en p_B verdwijnen niet geheel maar worden wel veel kleiner. Dat houdt de spanning erin. Voor topspelers is vaak niet uit te maken of p_A en p_B nog wel verschillend zijn en daardoor komen, ook bij uitgesproken behendigheidsspelen, de wedstrijden vaak weer zeer dicht bij de kansspelen in de buurt.

Een mooi voorbeeld van de relativiteit van een spel met betrekking tot de spelers-populatie is het schijfschieten op de kermis. Voor het grootste deel van de kermis-gangers is dit een kansspel: de kans op een prijs is voor de meesten gelijk of vrijwel gelijk, daar zij de kunst van het schieten in het geheel niet beheersen. Maar zie nu eens hoe afwerend soldaten behandeld worden door de schiettentexploitant! Een geoefend schutter kan de tent leegroven. Voor hem is het een behendigheidsspel.

Onze *conclusie* luidt, dat een spel met betrekking tot een populatie een echt kansspel is, als er geen verschil in sterkte tussen de spelers is – de kansparameters zijn voor alle spelers van de populatie gelijk –, maar een behendigheidsspel als er sterke en zwakke spelers zijn en wel des te uitgesprokener naarmate de verschillen in sterkte groter zijn – d.w.z. naarmate de kansparameters op de beschouwde populatie meer variëren.

Het verschil is dus gradueel, met één scherp scheidingspunt: er zijn wel echte kansspelen (waarbij de speler geen invloed op het spel heeft), maar geen volkomen be-

hendingheidsspelen, waarbij het toeval geen invloed meer heeft. Men kan voor een aantal spelen wel een volgorde opstellen, van kansspel naar behendingheidsspel, met als populaties de spelers, die dat spel gewoonlijk beoefenen. Bijvoorbeeld:

roulette, poker, bridge, voetbal, schaken.

De invloed van het toeval neemt geleidelijk af in deze rij. Waar nu de wet de grens tussen verboden en toegestane spelen wil leggen is een tweede. Daar komen wij later op.

3. Is het onderscheid juridisch van belang?

In „Het Parool” van 22 januari 1969 kwam de volgende passage voor in een verslag van een zitting van de Tweede Kamer.

„Ook de P.v.d.A-afgevaardigde mr. R. VAN DEN BERGH zei een gereguleerde roulette te prefereren boven de huidige chaotische situatie, waarin af en toe op vrij willekeurige wijze wordt ingegrepen, zonder dat een vaste lijn valt te bespeuren.

De minster ontkende dat van een chaotische toestand sprake zou zijn. Hij deelde mee dat binnenkort een zorgvuldig overwogen leidraad beschikbaar zal komen met criteria voor het onderscheid tussen de (verboden) kans- en de (geoorloofde) behendingheidsspelen”.

Blijkbaar acht de minister het onderscheid belangrijk en mogelijk. Deze leidraad is echter nog niet verschenen.

Er zijn ook andere tekenen die erop wijzen dat men in juridische kringen het onderscheid bij de rechtspraak wenst te gebruiken. Alvorens hier nader op in te gaan citeren wij nog even de belangrijkste zinsneden uit de vigerende wetten.

Artikel 1a van de wet op de kansspelen van 1965 verbiedt

„gelegenheid te geven om mede te dingen naar prijzen en premies, indien de aanwijzing der winnaars geschiedt door enige kansbepaling waarop de deelnemers in het algemeen geen overwegende invloed kunnen uitoefenen, ...”

Volgens art. 1c is het ook verboden gebruik te maken van de in art. 1a bedoelde gelegenheid. Verder blijft van kracht art. 254 bis van het Wetboek van Strafrecht, waarin het verboden hazardspel beschreven wordt als

„elk spel waarbij in het algemeen de kans op winst van het toeval afhangt, ook wanneer die kans toeneemt met de meerdere geoefendheid of grotere behendingheid van de speler”.

En tenslotte is er nog de aanvullende uitspraak van de Hoge Raad van 1938:

„Voor de aard van het spel is beslissend, niet of het spel de mogelijkheid open laat om door oefening de kans op winst zodanig te vergroten, dat het toeval slechts een ondergeschikte rol gaat spelen, maar welke resultaten de grote meerderheid der spelers in de praktijk van het spel behaalt, onverschillig of bij meerdere geoefendheid de kans op winst zou toenemen”.

Neemt men deze artikelen letterlijk en realiseert men zich dat de term „kansbepaling”, die in art. 1a voorkomt, geen vaststaande betekenis heeft (hij komt noch in Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandse Taal voor, noch in de Woordenlijst van de Nederlandse Taal, het „groene boekje”), dan valt op grond van de aanwezigheid van een sterk toevalselement de stelling te verdedigen dat betaald voetbal volgens de Nederlandse Wet verboden is, ja misschien zelfs de Olympische Spelen. Want al gaat het bij deze laatste niet om geld, er wordt toch naar prijzen gedongen.

Natuurlijk is dit niet de bedoeling van de wetgever geweest; daar kunnen wij het wel over eens zijn. Maar moet dat dan uit de wet niet duidelijk blijken? Welnu, als men het onderscheid tussen kansspelen en behendigheidsspelen niet in de beschouwingen betreft, dan valt vrijwel de gehele sport – en zeker toernooien waar prijzen worden uitgereikt – onder de huidige wetsformuleringen. Maakt men het onderscheid wel, dan vallen zij erbuiten, o.a. door de uitspraak van de Hoge Raad, want daaruit kan men lezen dat het bij een spel om de grote meerderheid der spelers gaat en niet om geselecteerde klassen, zoals topspelers. Met andere woorden men moet de populatie Π van § 2 ruim nemen. Men kan de H.R.-uitspraak dus als volgt interpreteren: als onder de grote meerderheid der spelers geen uitgesproken verschillen in „sterkte” voorkomen, dan is het spel juridisch een hazardspel. Is dit echter wel zo – zoals bij sport, –, dan is het juridisch geen hazardspel. Of men dan het woord „behendigheidspel” gebruikt of niet doet weinig meer ter zake. Men gebruikt in ieder geval het onderscheid. Het is mij echter niet bekend of deze interpretatie juridisch aanvaardbaar wordt geacht.

4. De Turfking en de Universal Winner

Ter verdere toelichting van de interesse van juridische zijde voor het onderscheid tussen kans en behendigheid vermeld ik hieronder de vragen die mij, als getuigedeskundige, in 1955 en 1956 werden voorgelegd door de rechter-commissaris in het onderzoek van de twee speelautomaten „Turfking” en „Universal Winner”. Deze speelautomaten zijn van ingewikkeld en uitdagend karakter; men kan op vele knopjes drukken – na telkens een dubbeltje ingeworpen te hebben; niets voor niets – en schiet tenslotte met een veer een kogel af. Daarmee behaalt men dan een meestal groot aantal punten en soms een prijs.

De vraagstelling van de rechter-commissaris (r.c.) was gebaseerd op art. 254bis. Daar de in dat artikel gegeven omschrijving van een hazardspel erg onduidelijk is, werd de vraagstelling in onderling overleg tussen de r.c. en de deskundige in een beantwoordbare vorm gebracht. Deze methode is bij statistische consultatie – en als zodanig beschouw ik ook het uitbrengen van een deskundigen-rapport aan de rechtbank – gebruikelijk en nuttig. Wij werden het eens over de volgende vorm der vragen: voorlichting te geven over:

- a. de techniek en werking van de speelkast;
- b. de vraag of een speler door zekere geoefendheid of behendigheid de te behalen resultaten in voor hem gunstige zin kan beïnvloeden;

- c. de vraag of de constructie van het apparaat – en met name van de zgn. „reflex-unit” – zodanig is, dat wanneer een aantal winnende cijfers is behaald, het mechanisme zodanig wordt beïnvloed, dat het moeilijker wordt om gunstige resultaten te bereiken;
- d. in hoeverre kan men het resultaat door behendigheid in gunstige zin beïnvloeden; is het, in het bijzonder, mogelijk om systematisch te winnen, indien men een voldoende mate van behendigheid bezit, of blijft men toch steeds systematisch verliezen, zij het minder dan zonder behendigheid;
- e. in hoeverre bezit de exploitant de mogelijkheid om door kleine wijzigingen in het apparaat aan te brengen, b.v. door de stand van het apparaat iets te wijzigen, eenmaal behaalde behendigheid van een speler teniet te doen.

Uit deze vragen blijkt wel dat de r.c. het onderscheid van belang achtte. Enige toelichting is echter nodig.

Er bestond van het begin af aan weinig twijfel aan dat de speelautomaten geen echte kansspelen waren in de zin van § 2 van dit artikel. De wet geeft echter duidelijk aan, dat niet alleen echte kansspelen verboden zijn. Om nu de wetsomschrijving op zodanige wijze te parafraseren dat er statistisch iets mee te beginnen viel, werd overwogen dat de term „winst” uit art. 254 bis, door Van Dale omschreven als „opbrengst boven de bestede kosten”, een aanknopingspunt bood. Daar de statistiek er o.a. op gericht is toevallige van systematische effecten te onderscheiden en daar het er volgens art. 254bis op aan komt na te gaan of het al of niet optreden van winst van het toeval afhangt of niet, werd als criterium genomen: de mogelijkheid om *systematisch* te winnen, in tegenstelling tot toevallig winnen. Het grenspunt is dan ondubbelzinnig: men wint systematisch als men de verwachte uitkering hoger weet te maken dan de inzet. Is hij lager dan verliest men systematisch maar wint alleen door (gelukkig) toeval. In de termen van § 2 uitgedrukt was de vraag: is de speler na enige oefening „sterker” dan de speelautomaat of blijft hij ook met oefening zwakker, ook als er wel verschil in sterkte tussen verschillende spelers ontstaat. Volgens de uitspraak van de Hoge Raad moet deze vraag dan bovendien beantwoord worden voor de grote meerderheid der spelers en niet voor een enkele uitzondering. Pragmatisch bezien is dit een handzaam criterium. Want is de speelautomaat sterker dan de grote massa der spelers, dan brengt hij in de regel wel geld op, maar is verboden. Is hij zwakker, dan kost hij de exploitant geld en verdwijnt vanzelf. Bovendien is de opbrengst van de speelautomaat dan zelf als criterium te gebruiken (> 0 verboden, < 0 toegestaan) en deze is veel eenvoudiger te controleren dan door een statistisch onderzoek van de automaat zelf. Want dit laatste vergt veel tijd en kosten en het moet eigenlijk bij iedere speelautomaat opnieuw gebeuren.

Bij het onderzoek werd uitgegaan van de gedachte dat de massa der spelers zeker niet bereid zal zijn duizenden malen te oefenen, een statistische analyse op te stellen en een beste strategie te berekenen. Lukt het dus met die middelen nog niet eens de speelautomaat klein te krijgen, dan mag men wel als vaststaand aannemen dat het ook de massa der spelers niet zal gelukken.

Dit bleek inderdaad de uitkomst te zijn. Men kan zijn kansen en zijn verwachte uitkering verhogen, maar men blijft zwakker dan de speelautomaat. Op grond daarvan werd, na gedetailleerde beantwoording van de vragen, samenvattend geconcludeerd:

„Het spel met de „Turfking” (resp. „Universal Winner”) berust in grote mate op toeval, doch het is mogelijk door ervaring en oefening een zekere behendigheid te krijgen. De inrichting van de machine is echter zodanig dat systematisch winnen praktisch onmogelijk geacht moet worden”.

Voor beide machines volgde veroordeling. Nu zegt HAMAKER dat deze methode van onderzoek niet juist is en dat hij voor de rechter geen waarde heeft. De veroordeling zou dan alleen berusten op de zinsnede „het spel berust in grote mate op toeval”. Maar deze zinsnede is ook gerechtvaardigd bij wedstrijden als Ajax-Benfica (wie had de uitslagen van de drie in 1969 gespeelde wedstrijden van tevoren durven voorspellen?) en bovendien vormde hij de samenvatting van het onderzoek. Zouden de rechters dan hun veroordeling baseren op een geschikt gekozen citaat uit een onaanvaardbaar deskundigenrapport?

De nadien tot stand gekomen nieuwe wet echter rept niet meer van „winst”, maar van „prijzen en premies”. Daarmee schijnt HAMAKER dus toch gelijk te krijgen; bij die formulering is het principe van systematische winst niet hanteerbaar. Het zou dan ook interessant zijn van juridische zijde een ondubbelzinnige uitspraak te verkrijgen over de vraag of de absolute of relatieve hoogte van inzet en (verwachte) uitkering van belang wordt geacht of niet.

Een merkwaardig punt is in dit verband nog de rechterlijke reactie op de „reflex-unit”. Dit is een stabilisatie-mechanisme dat de kans op een uitkering vergroot als er niet wordt uitgekeerd en hem (iets meer) verkleint als er wel wordt uitgekeerd. Het lijkt irrelevant of er zo’n reflex-unit aanwezig is of niet; bij de Universal Winner was hij er niet, wat de veroordeling, terecht, niet tegenhield. Maar bij een later geval, waar geen uitvoerig onderzoek van de speelautomaat in kwestie was verricht, werd zoveel belang gehecht aan de aanwezigheid van een reflex-unit, dat sterk de indruk werd gewekt dat de veroordeling daar voor een groot deel op berustte. Dit zou weer nauw aansluiten bij het systematische-winst-criterium, want een goed werkende reflex-unit maakt ook als de spelers vrij sterk in behendigheid verschillen, systematische winst onmogelijk.

5. Zwakheid van de wetsformulering

De zwakheid van de wetsformulering zit hem in de vaagheid der gebruikte termen: „enige kansbepaling”, „de kans op winst van het toeval afhangt”, maar vooral „ook wanneer die kans toeneemt met de meerdere geoefendheid of grotere behendigheid van de speler”. De tweede aangehaalde passage leidde enige tijd geleden tot een nogal komisch incident bij de door HAMAKER in zijn § 6 beschreven rechtszaak van de „Tivoli”-speelautomaat. De beschrijving die hij van dit incident geeft doet de deskundige geen recht wedervaren. Een rechtzetting is daarom op zijn plaats.

De deskundige had het in de vorige paragraaf beschreven criterium van systematische winst gebruikt; de hem voorgelegde vraag was aan art. 254bis ontleend en opende dus die mogelijkheid. Hij had echter alleen de resultaten vermeld – die analoog waren aan die van de Turfking en Universal Winner –, maar geen samenvattende conclusie gegeven met daarin de opmerking dat „het spel in hoge mate van het toeval afhangt” of iets dergelijks. Had de rechter hem nu de vraag in deze vorm gesteld, dan was er geen vuiltje aan de lucht geweest, maar ongelukkigerwijze hield de rechter star vast aan de ongelukkige wetsformulering „of de kans op winst van het toeval afhangt”. De deskundige begreep heel goed wat de rechter bedoelde en dat deze niet wilde weten of een constant getal (de „kans op winst”) van het toeval afhangt. Maar ondanks al zijn tegenstribbelen mocht hij niet op de bedoeling van de vraag antwoorden, maar moest hij de vraag naar de letter beantwoorden met „ja” of „nee”. Daar hij bovendien onder ede stond en er geen zin in had meined te plegen, zei hij „nee”. Dat men toen een andere deskundige heeft geraadpleegd, die wel het gewenste antwoord gaf, komt mij bedenkelijk voor. Niet omdat het antwoord onjuist zou zijn, – dit was ook reeds uit het eerste rapport te halen –, maar omdat men op die manier vrijwel ieder gewenst antwoord kan verkrijgen. Statistisch gezien zou het overeenkomen met toetsen tot men het gewenste resultaat verkrijgt.

Dit soort tekstkritiek is echter minder belangrijk dan de essentiële zwakheid van de wet: dat men niet weet wat er wél en wat er niet onder valt. Zoals boven betoogd valt er onder de letter van de wet veel te veel; veel meer dan de bedoeling is. En het is niet voldoende alleen naar die bedoeling te verwijzen en erop te vertrouwen dat de rechter deze juist zal interpreteren. Men moet er immers ook naar streven dat de gewone man uit de wet kan opmaken wat hij wel en wat hij niet mag doen, zonder dat hij telkens een proefproces moet afwachten of zelfs uitlokken.

6. Het gelegenheid geven

Mocht het systematische-winst-criterium inderdaad voor de rechter onaanvaardbaar zijn, dan lijkt het voor de statisticus ondoenlijk uit te maken of een speelautomaat onder de wet valt of niet; hij kan de rechter daarbij dan ook nauwelijks meer helpen. Sterker geldt dat nog als men het onderscheid tussen kans- en behendigheidsspelen als irrelevant beschouwt.

Niettemin is er een andere mogelijkheid, die althans voor de speelautomaten en roulette-achtige spelen een oplossing biedt, waarbij de statisticus wel kan helpen en met veel minder onderzoek dan tot nu toe nodig was. Deze mogelijkheid wordt geschapen doordat het *gelegenheid geven* tot kansspelen (om prijzen of premies) verboden is. Is nu een machine, indien de speler dat wenst, als echt kansspel in de zin van § 2 te gebruiken, dan geeft de exploitant dus gelegenheid tot kansspel; ook als hij tevens – en op dezelfde machine – misschien gelegenheid geeft tot een behendigheidspel. Als men dus bereid is het gelegenheid geven aan te pakken, dan hoeft men alleen vast te stellen of men op de machine in kwestie een kansspel *kan* spelen. En dat is meestal gemakkelijk te zien. Een hele categorie van omstreden spelen zou op die

wijze behandeld kunnen worden. Enige analogie met deze opvatting valt te bespeuren in het door HAMAKER beschreven geval van het „Saturne”-spel, dat veroordeeld werd na een waarneming ter plaatse van slechts zeven ronden. Bij een dergelijke korte waarneming kan men niet uitmaken of het spel ook als behendigheidsspel gespeeld kan worden, maar wel dat het als een kansspel gebruikt kan worden en zelfs dat dit door de aanwezige spelers ook gedaan wordt. Dit sluit enerzijds aan bij de uitspraak van de Hoge Raad, anderzijds past het goed bij de hier voorgestelde redenering, die de hanteerbaarheid van deze eenvoudige methode zou verbeteren.

7. Blijvende moeilijkheden

Ook als men van juridische zijde de in de vorige paragraaf gedane suggestie zou opvolgen blijven er nog onopgeloste moeilijkheden over. Beschouwen wij het rijtje spelen aan het eind van § 2, dan neem ik aan dat de wetgever niet de bedoeling heeft gehad bridge-drives met prijzen te verbieden, Maar pokeren om geld zal hij wellicht niet willen toestaan. Mijns inziens biedt de huidige wet geen mogelijkheid om tussen deze beide te onderscheiden. Het zijn beide gemengde spelen: zij bevatten een onmiskenbaar kanselement, maar een even onmiskenbaar behendigheidselement. Het gevoelsmatige verschil ligt misschien in het door HAMAKER als criterium voorgestelde gok-element. Dit is bij poker veel sterker dan bij bridge, hoewel het ook daar aanwezig is. Maar de definitie, die HAMAKER in de stellingen aan het eind van zijn artikel geeft, is niet duidelijker dan de wettelijke omschrijving van hazardspel en lijdt aan hetzelfde euvel: er valt te veel onder. Het is ook moeilijk te zien hoe men gokken zou kunnen verbieden en de effecten-beurs zou kunnen laten bestaan. Deze valt zonder meer onder HAMAKER's definitie van een gokspel te rangschikken.

Niettemin lijkt het gok-element één van de motieven voor het verbod van kansspelen. En als het dan statistisch geen nieuwe aanknopingspunten geeft, dan moet het misschien meer van de psychologische kant bekeken worden.

8. Opmerkingen

Zowel over de wet als over het artikel van HAMAKER zou nog veel meer te zeggen zijn. Wij roeren echter nog slechts één punt aan, daar dit één van de kernvragen van de statistiek raakt. HAMAKER zegt in zijn § 6, dat het statistische kansbegrip „slaagt op resultaten die op de lange duur worden behaald” en hij impliceert dat het niet geschikt is om op de afzonderlijke ronden van een spel te worden toegepast. Dit is m.i. onjuist. De oorspronkelijke kansdefinitie van LAPLACE rept niet van lange reeksen waarnemingen en deze definitie is nog altijd goed toepasbaar, juist bij kansmechanismen. Dat men voor de toetsing of schatting van een kans niet met één waarneming kan volstaan doet hieraan niets af. Men kan de kansrekening opbouwen met behulp van de definitie van LAPLACE, of axiomatisch met de wet van de grote aantallen als „gids”. Maar deze twee wijzen van opbouwen leiden tot hetzelfde wiskundige model en zijn dus equivalent.

9. Conclusies

De conclusies die uit deze beschouwingen te trekken zijn kunnen als volgt worden samengevat:

- a. Hoewel het statistisch mogelijk is een scherp onderscheid te maken tussen echte kansspelen en spelen waarin kans en behendigheid van belang zijn, valt dit onderscheid niet samen met het voor de wet gewenste.
- b. Voor de wet is een onderscheid tussen kansspelen en behendigheidsspelen noodzakelijk, omdat anders ofwel te weinig ofwel te veel verboden wordt.
- c. Tot op zekere hoogte kan de statisticus bij de rechtbank behulpzaam zijn. Zeker is dit het geval als men het zwaartepunt bij de tenlastelegging verlegt naar het „gelegenheid geven”.
- d. De huidige wetgeving is te weinig ondubbelzinnig om verwarring te voorkomen. Een volledige oplossing daarvan is met statistische criteria alleen niet te verwachten. Ook niet-statistische, bijvoorbeeld psychologische, motieven zijn van belang.

Tenslotte mag men zich afvragen of het niet nuttig zou zijn als ook aan de wortel, dit is bij de wetgever, vóór het opstellen van wetsartikelen met statistische aspecten advies van statistici zou worden gevraagd. Zij mogen het onderling dan niet altijd eens zijn, dat zal bij juristen ook wel voorkomen. En hun discussies kunnen toch misschien verhelderend werken. Laten we dat tenminste hopen.

Literatuur

- H. C. HAMAKER (1969), De wet en de kansspelen, Stat. Neerl. **23**, 179–191.
J. HEMELRIJK (1968), Back to the Laplace definition, Stat. Neerl. **22**, 13–21.
C. REEP and B. BENJAMIN (1968), Skill and chance in Association Football, Jrn. Roy. Stat. Soc. A **131**, 581–585.
B. VAN ROOTSELAAR and J. HEMELRIJK (1969), Back to „Back to the Laplace definition”, Stat. Neerl. **23**, 87–89.